

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคน อันเป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่าของสังคม ให้มีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทันทต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย การศึกษาจึงต้องเป็นพลวัต นั่นคือต้องปรับเปลี่ยนให้ทันและสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของประเทศชาติ และสังคมโลกอยู่ตลอดเวลา (วัฒนาพร ระวังทุกข์. มปป : 1)

สังคมยุคใหม่การเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ และเกิดได้กับคนทุกคน ทุกคนเรียนรู้ได้ไม่ใช่จากครู เพียงอย่างเดียว แต่เรียนรู้จากการสัมผัสกับแหล่งข้อมูล ข่าวสาร จากสื่อต่าง ๆ โลกยุคใหม่ถูกเชื่อมโยงด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้คอมพิวเตอร์ และระบบสื่อสารผ่านดาวเทียม และใยแก้วนำแสงทำให้การส่งทอดข้อมูลข่าวสารเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และกว้างขวางมาก เราสามารถค้นคว้าหาความรู้ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ ด้วยระบบ อินเทอร์เน็ต (Internet) ได้ แม้อยู่กับคนละซีกโลกก็ตาม ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจะเป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้ทุกคนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางเท่าเทียมกัน (กรมสามัญศึกษา. 2543 : 15) และผู้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเอง (รุ่ง แก้วแดง . 2543 : 87) การศึกษาในอนาคตอันใกล้นี้จะต้องจัดในลักษณะเครือข่ายที่ทุกคน ในชาติเข้ามามีส่วนร่วม ต้องไม่เป็นระบบรวมศูนย์ความรู้ แต่จะเป็นระบบที่ทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกจุด มีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ (รุ่ง แก้วแดง. 2543 : 32) หลักสูตรมัธยมศึกษาพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) เน้นในเรื่องให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ไม่ใช่ให้นักเรียนเรียนจากครูอย่างเดียว แต่นักเรียนจะต้องศึกษาด้วยตนเองครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางการศึกษาเท่านั้น ซึ่งต้องอาศัยแหล่งการเรียนรู้

การศึกษาไทยในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมยุคโลกาภิวัตน์ ตั้งแต่ มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และมาตราที่ 81 ของ รัฐธรรมนูญ ได้กล่าวไว้ว่า จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (พรสวสดี เพชรแดง. 2540 : 17) พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา อันเป็นวาระสำคัญแห่งชาติ มีสาระสำคัญทั้งหมด 9 หมวด โดยเฉพาะหมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษาเป็นการปฏิรูป

การเรียนรู้ ที่ถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งทุกหมวดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจะมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ในมาตราที่ 22 ระบุว่าให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด มาตราที่ 24 เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ นำวิธีการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และมาตราที่ 25 เน้นให้รัฐส่งเสริมดำเนินการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ (กรมสามัญศึกษา. 2544: 3) ดังนั้นการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกโอกาส ตามความสามารถและความสนใจ สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ให้มากที่สุด มีข้อมูลข่าวสารให้ทันสมัยเป็นปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้สถานศึกษามีแหล่งบริการด้านการเรียนการสอนที่หลากหลาย และตอบสนองต่อผู้เรียนให้มากที่สุด (กรมสามัญศึกษา. 2543 : 65-66)

การจัดการเรียนการสอนถือว่า เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้นการจัดการเรียน การสอนต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ได้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ(พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. 2542 : 11) การที่จะให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามแนวทางดังกล่าว แหล่งการเรียนรู้ที่จะให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าภายในโรงเรียนจำเป็นต้องมีไว้เพียงพอ เพื่อให้การศึกษาเป็นไปตามแนวการปฏิรูป แหล่งการเรียนรู้จะเป็นตัวกระตุ้นและเกื้อหนุนให้ผู้เรียนและเรียนได้ด้วยดี (ไชยยศ เรืองสุวรรณ . 2522: 23)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 หมวด 6 บัญญัติไว้เกี่ยวกับมาตรฐาน และการประกันคุณภาพการศึกษา ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบไปด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2544 : 50-51) การประกันคุณภาพการศึกษากรมสามัญศึกษา ด้านผลผลิต มาตรฐานที่ 3 เกี่ยวกับบุคคลแห่งการเรียนรู้ (กรมสามัญศึกษา. 2542 : 50) การประกันคุณภาพภายนอก มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 6 ระบุว่าผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 9) หากมาตรฐานการศึกษาและการประกันคุณภาพ ขาดเสียซึ่งการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ดีแล้ว การศึกษาที่คาดหวังตามพระราชบัญญัติการศึกษาอาจจะขาดคุณภาพภายในมาตรฐานตามที่กล่าวมาข้างต้น และส่งผลต่อมาตรฐานอื่น ๆ ด้วยดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะหารูปแบบการบริหาร แหล่งการเรียนรู้

ในโรงเรียนเพื่อให้ได้รูปแบบที่จะช่วยบริหาร แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจะส่ง ผลต่อคุณภาพ ตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านการประกันคุณภาพอีกส่วนหนึ่งด้วย

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารแหล่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การ ศึกษาชั้นนาท
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารแหล่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การ ศึกษาชั้นนาท

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาปัญหา การบริหารแหล่งการเรียนรู้ และ สร้าง รูปแบบของการบริหารแหล่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาชั้นนาท ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 มาตรา 25 ได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ช่วงที่ 1

1. ประชากรเป็นข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่ การศึกษาชั้นนาท ปีการศึกษา 2546 15 โรงเรียน จำนวน 630 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ วิจัยในครั้งนี้ เป็นข้าราชการครู โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่ การศึกษาชั้นนาท ปีการศึกษา 2546 เพื่อเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ จำนวน 242 คน

ช่วงที่ 2

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นข้าราชการครูสังกัดเขตพื้นที่ การศึกษาชั้นนาท ที่คัดเลือกจากโรงเรียน 4 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน จำนวน 8 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

ช่วงที่ 1

1. ปัญหาการบริหารแหล่งการเรียนรู้ ในแหล่งการเรียนรู้ที่ทุกโรงเรียนมีเหมือนกัน

ช่วงที่ 2

2. รูปแบบการบริหารแหล่งการเรียนรู้

นิยามศัพท์เฉพาะ

ข้าราชการครู หมายถึง ผู้บริหารหรือครูปฏิบัติการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาชั้นนาท

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ร่วมสนทนาที่ได้จากการเลือกสรรตามหลักเกณฑ์ ที่ผู้วิจัย กำหนดไว้ว่าจะเป็นผู้ที่สามารถให้คำตอบตรงประเด็น และสามารถตอบวัตถุประสงค์ที่สนใจ ศึกษามากที่สุด

การบริหารแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในสิ่งที่เกื้อหนุน และช่วยในการถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนโดยนักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตัวเอง ได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ

รูปแบบ หมายถึง องค์ประกอบที่จัดขึ้นตามทฤษฎี หรือหลักการ มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน พอที่จะนำไปเป็นแนวทาง หรือตัวอย่างในการดำเนินงานแก่ผู้อื่นได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบปัญหา การบริหารแหล่งการเรียนรู้ ของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา และปรับปรุงการบริหารแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาชั้นนาท ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2. ได้รูปแบบการบริหารแหล่งการเรียนรู้ ที่ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาชั้นนาท ใช้เป็นรูปแบบ ในการบริหารแหล่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น